

Rolnummer 561
Arrest nr. 9/94 van 27 januari 1994

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag gesteld door de arbeidsrechtbank te Verviers in zake
A. Asztalos tegen de Rijksdienst voor Pensioenen.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters M. Melchior en L. De Grève, en de rechters L.P. Suetens,
H. Boel, L. François, P. Martens en G. De Baets, bijgestaan door de griffier H. Van der Zwalmen,
onder voorzitterschap van voorzitter M. Melchior,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

*   *

I. *Onderwerp van de prejudiciële vraag*

Bij vonnis van 25 mei 1993 heeft de arbeidsrechtbank te Verviers (eerste kamer) in zake Arpad Asztalos tegen de Rijksdienst voor Pensioenen de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Is artikel 1, § 1, van de wet van 1 april 1969 tot instelling van een gewaarborgd inkomen voor bejaarden in strijd met artikel 6 van de Grondwet en/of artikel 6bis van de Grondwet in zoverre krachtens dat artikel vrouwen van ten minste 60 jaar aanspraak kunnen maken op het gewaarborgd inkomen terwijl mannen van 60 tot 65 jaar dat niet kunnen ? ».

II. *De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschil*

A. Asztalos, 60 jaar oud, wendde zich tot de arbeidsrechtbank om de wet van 1 april 1969 tot instelling van een gewaarborgd inkomen voor bejaarden op hem toepasselijk te horen verklaren; hij liet gelden dat het bedrag van het rustpensioen dat hem was toegekend (en waarvan hij trouwens niet de berekeningswijze betwist) lager was dan wat in het vonnis het bestaansminimum heet. De rechtbank stelde vast dat de Rijksdienst voor Pensioenen zich op artikel 1, § 1, van de voormelde wet van 1 april 1969 baseerde om de eiser de toekenning van het gewaarborgd inkomen te weigeren, omdat hij een man is, en geen rekening hield met het feit dat dat gewaarborgd inkomen hem zou worden toegekend indien hij een vrouw was. De rechtbank stelt eveneens vast dat de eiser het recht heeft zich te beroepen op de richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen nr. 79/7 van 19 december 1978 betreffende de geleidelijke tenuitvoerlegging van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het gebied van de sociale zekerheid (*Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen*, nr. L 6 van 10 januari 1979), die van toepassing is op de wettelijke regelingen die bescherming bieden tegen ouderdom en op de sociale-bijstandsregelingen voor zover deze een aanvulling vormen op of in de plaats komen van die regelingen, behalve voor de prestaties aan nagelaten betrekkingen (artikel 3, richtlijn 79/7) en die rechtstreeks toepasselijk is in het Belgisch recht sinds 23 december 1984; de rechter beslist evenwel dat eerst en uitsluitend onder verwijzing naar de interne rechtsorde dient te worden onderzocht of daarin niet reeds een gelijkheidsbeginsel geldt waardoor de betwiste norm in het geding komt. Hij richtte dan ook tot het Hof de voormelde prejudiciële vraag.

III. *De rechtspleging voor het Hof*

De prejudiciële vraag is bij het Hof aanhangig gemaakt door de overzending van een expeditie van de voormelde verwijzingsbeslissing, die op 26 mei 1993 op de griffie is ontvangen.

Bij beschikking van dezelfde dag heeft de voorzitter in functie de rechters van de zetel aangewezen conform de artikelen 58 en 59 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof.

De rechters-verslaggevers hebben geoordeeld dat er ten deze geen aanleiding was tot toepassing van de artikelen 71 en volgende van de voormelde bijzondere wet.

Van de verwijzingsbeslissing is kennisgegeven conform artikel 77 van de organieke wet bij op 10 juni 1993 ter post aangetekende brieven, die op 11 en 14 juni 1993 aan de geadresseerden ter hand zijn gesteld.

Het bij artikel 74 van de voormelde wet voorgeschreven bericht is bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 12 juni 1993.

De Rijksdienst voor Pensioenen, waarvan de kantoren gevestigd zijn te 1060 Brussel, Zuidertoren 3, vertegenwoordigd door zijn administrateur-generaal, en de Ministerraad, vertegenwoordigd door de Eerste Minister, wiens kabinet gevestigd is te 1000 Brussel, Wetstraat 16, hebben elk een memorie ingediend bij respectievelijk op 16 juli 1993 en 23 juli 1993 ter post aangetekende brieven, die respectievelijk op 19 juli 1993 en 26 juli 1993 op de griffie zijn ontvangen.

Afschriften van die memories zijn conform artikel 89 van de organieke wet overgezonden bij op 23 augustus 1993 ter post aangetekende brieven, die op 25 augustus 1993 aan de geadresseerden ter hand zijn gesteld.

Er is geen memorie van antwoord ingediend.

Bij beschikking van 3 november 1993 heeft het Hof de zaak in gereedheid verklaard en de terechtzitting vastgesteld op 1 december 1993.

Van die beschikking is kennisgegeven aan de partijen, die, evenals hun advocaten, van de datum van de terechtzitting op de hoogte zijn gebracht bij op 3 november 1993 ter post aangetekende brieven, die op 4, 5 en 8 november 1993 aan de geadresseerden ter hand zijn gesteld.

Bij beschikking van 4 november 1993 heeft het Hof de termijn waarbinnen het arrest moet worden gewezen, tot 26 mei 1994 verlengd.

Op de terechtzitting van 1 december 1993 :

- zijn verschenen :

. Mr. D.-A. Feys *loco* Mr. R. Beyens, advocaten bij de balie te Brussel, voor de Rijksdienst voor Pensioenen;

. Mr. Ph. Gérard, advocaat bij het Hof van Cassatie, voor de Ministerraad;

- hebben de rechters L. François en G. De Baets verslag uitgebracht;

- zijn voornoemde advocaten gehoord;

- is de zaak in beraad genomen.

De rechtspleging is gevoerd conform de artikelen 62 en volgende van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, die betrekking hebben op het gebruik van de talen voor het Hof.

IV. De in het geding zijnde bepaling

Artikel 1, § 1, van de wet van 1 april 1969 tot instelling van een gewaarborgd inkomen voor bejaarden bepaalt :

« Een gewaarborgd inkomen wordt verzekerd aan de mannen en vrouwen die onderscheidenlijk ten minste vijfenzestig en zestig jaar oud zijn en die aan de door deze wet gestelde voorwaarden voldoen. »

V. In rechte

- A -

Standpunt van de Rijksdienst voor Pensioenen

A.1.1. De eiser doet niet blijken van het belang om zijn verzoek staande te houden omdat, bij beslissing van 7 oktober 1992, « de rust- en overlevingspensioenen vanaf 1 september 1992 teniet werden gedaan ten gevolge van de voortzetting van een beroepsactiviteit ».

A.1.2. De leeftijd die vastgesteld is voor de toekenning van een gewaarborgd inkomen (65 jaar voor een man en 60 jaar voor een vrouw) kan niet met de pensioenleeftijd worden vergeleken.

A.1.3. Vóór de leeftijd vanaf welke een gewaarborgd inkomen voor bejaarden kan worden verkregen, kan de betrokkene die geen of onvoldoende bestaansmiddelen heeft, de toepassing vragen van de bepalingen van de wet van 1 (lees 7) augustus 1974 tot instelling van het recht op een bestaansminimum.

A.1.4. Het feit dat op dit ogenblik mannen hun pensioen op de leeftijd van 60 jaar kunnen aanvragen, houdt geen discriminatie in.

A.1.5. De bepalingen in geding zijn bepalingen inzake maatschappelijk welzijn waarbij de behoefteigheid als essentieel criterium geldt voor de toepassing van het recht, enkel op grond van de bestaansmiddelen van de aanvrager, zonder enige verwijzing naar verzekeringsperiodes; het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen kwalificeert in zijn arrest 1/72 van 22 juni 1972 in zake Frilli (*Recueil*, p. 457) het gewaarborgd inkomen voor bejaarden dat door die bepalingen is ingesteld, als ouderdomsuitkering. De richtlijn van de Raad nr. 79/7 van 19 december 1978 betreffende de geleidelijke tenuitvoerlegging van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het gebied van de sociale zekerheid doet geen afbreuk aan de bevoegdheid van de Lid-Staten om de vaststelling van de pensioengerechtigde leeftijd met het oog op de toekenning van ouderdoms- en rustpensioenen en de gevolgen die hieruit kunnen voortvloeien voor andere prestaties van haar werkingssfeer uit te sluiten (artikel 7, a)).

A.1.6. De verantwoording voor het onderscheid, bij het ingaan van het recht, tussen mannen en vrouwen naargelang van de leeftijd is gebaseerd op de sociale en economische evolutie van de context waarin de sociale zekerheid is gegroeid en waarin het onmogelijk is voor vrouwen na 60 jaar en voor mannen na 65 jaar aanspraak te maken op een vervangingsinkomen zoals een werkloosheids- of invaliditeitsuitkering; ook de pensioenleeftijd voor de toekenning van uitkeringen ten laste van het stelsel van de zelfstandigen is verschillend vastgesteld, namelijk op 60 jaar voor vrouwen en op 65 jaar voor mannen.

De rechten op het gewaarborgd inkomen hangen organisch samen met die sociale-zekerheidsstelsels en er bestaat bijgevolg geen ongelijkheid van behandeling maar wel een onderscheid ten aanzien van het ingaan van het recht op grond van de historische evolutie en de financiële en structurele beperkingen van de sociale-zekerheidsstelsels; het onderscheid berust aldus op een objectieve en redelijke verantwoording.

Standpunt van de Ministerraad

A.2.1. Het gewaarborgd inkomen is bestemd voor de personen die een zekere leeftijd, die voor mannen op 65 jaar en voor vrouwen op 60 jaar is vastgesteld, hebben bereikt, die geen pensioen genieten of een te laag pensioen genieten en die over weinig of geen inkomsten beschikken (er volgen dan analoge overwegingen als die welke in A.1.3 en A.1.5 voorkomen).

A.2.2. De economische en sociale ontwikkeling, die gekenmerkt wordt door de inschakeling van de vrouw in het beroepsleven, en de Europese bepalingen hebben de wetgever ertoe gebracht geleidelijk de gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het gebied van sociale zekerheid tot stand te brengen (zoals de flexibele pensioenleeftijd die bij de wet van 20 juli 1990 zowel voor mannen als vrouwen tussen 60 en 65 jaar werd vastgesteld) maar wat nu als discriminaties geldt, die door vroegere opvattingen zijn ingegeven, kan niet in één keer worden weggewerkt, en dit niet alleen om begrotingsredenen.

A.2.3. Zo bestaan er nog verschillen in behandeling in de regeling voor de toekenning van een volledig rustpensioen, wat een loopbaan van 45 jaar voor een man en van 40 jaar voor een vrouw impliceert (maar een arrest van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen van 1 juli 1993 heeft dat verschil in behandeling gelet op het Europees recht onlangs veroordeeld), in de regeling van de werkloosheidsuitkeringen en de uitkeringen van de ziekte- en invaliditeitsverzekering wegens arbeidsongeschiktheid, die niet meer toegekend worden op de leeftijd van 60 jaar of van 65 jaar naargelang het om mannen of vrouwen gaat, en in de regeling van het gewaarborgd inkomen voor bejaarden.

A.2.4. De opvattingen die aan de basis liggen van de wet van 1 april 1969 en die het verschil in behandeling dat die wet instelt verklaren, zijn veranderd, zoals uit de voormelde wet van 20 juli 1990 blijkt.

Derhalve luidt de vraag niet meer zozeer of het onderscheid zoals het door de wet van 1 april 1969 in het leven is geroepen, verantwoord is, maar wel of het behoud ervan in de wet, in 1993, op een objectieve en redelijke verantwoording berust.

A.2.5. In dat verband dient te worden beklemtoond dat althans op dit ogenblik, en nog voor enkele tijd, een verschillende regeling inzake gewaarborgd inkomen voor bejaarden verantwoord is. Er bestaat immers een nasleep van het verleden, die in het nadeel van de bejaarde vrouwen speelt. Zij waren vaak achtergesteld in het verloop en de ontwikkeling van hun beroepsloopbaan door het loutere feit dat ze vrouwen zijn en derhalve beperkten zij zich tot huishoudelijke taken en tot de opvoeding van de kinderen. Zij hebben pas laat het voordeel genoten van het principe « gelijk loon voor gelijk werk » dat is vastgelegd in het koninklijk besluit van 9 december 1975; talrijk zijn bijgevolg de vrouwen die inzake loon discriminaties hebben ondergaan, waarvan de gevolgen zich op dit ogenblik doen gevoelen wat het bedrag van de rustpensioenen betreft die hun worden toegekend.

Gelet op die handicaps, die verband houden met het verleden, is het geenszins in strijd met het beginsel van de gelijke behandeling van mannen en vrouwen bepaalde differentiaties ten gunste van de vrouwen te laten voortbestaan gedurende de tijd die, volgens een redelijke beoordeling, noodzakelijk zal zijn om die handicaps in feite weg te werken en de voorwaarden te scheppen voor een werkelijke gelijkheid van de bejaarden zonder onderscheid van geslacht.

- B -

B.1. Aangenomen dat, zoals de Rijksdienst voor Pensioenen betoogt, de eiser voor het

rechtscollege dat de prejudiciële vraag heeft gesteld zijn belang bij de vordering heeft verloren, dan nog moet het Hof, bij gebreke van de afstand waarin artikel 99 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 voorziet, op de gestelde vraag antwoorden.

B.2. Artikel 1, § 1, van de wet van 1 april 1969 tot instelling van een gewaarborgd inkomen voor bejaarden roept een verschil in behandeling in het leven op basis van het geslacht. Een gewaarborgd inkomen wordt verzekerd aan mannen die ten minste 65 en aan vrouwen die ten minste 60 jaar oud zijn.

B.3. De grondwettelijke regels van de gelijkheid en de niet-discriminatie sluiten niet uit dat een verschil in behandeling tussen categorieën van personen wordt ingesteld, voor zover dat verschil op een objectief criterium berust en het redelijk verantwoord is.

Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld rekening houdend met het doel en de gevolgen van de betwiste maatregel en met de aard van de ter zake geldende beginselen; het gelijkheidsbeginsel is geschonden wanneer vaststaat dat er geen redelijk verband van evenredigheid bestaat tussen de aangewende middelen en het beoogde doel.

B.4. Tijdens de parlementaire voorbereiding van de wet van 1 april 1969 tot instelling van een gewaarborgd inkomen voor bejaarden is uitdrukkelijk vastgesteld dat de vereiste leeftijd om dat inkomen te genieten (65 jaar voor de mannen, 60 jaar voor de vrouwen) met de normale pensioenleeftijd overeenstemt (Memorie van toelichting, *Gedr. St.*, Kamer, B.Z. 1968, nr. 134-1, p. 5). Sindsdien kunnen alle werknemers, mannelijke en vrouwelijke, op grond van de wet van 20 juli 1990 tot instelling van een flexibele pensioenleeftijd voor werknemers en tot aanpassing van de werknemerspensioenen aan de evolutie van het algemeen welzijn, in ruste worden gesteld vanaf 60 jaar. Bijgevolg kan een man, wanneer hij tussen 60 en 65 jaar oud is, zijn rechten op het pensioen doen gelden zonder die op het gewaarborgd inkomen te kunnen doen gelden terwijl een vrouw, in dezelfde situatie, haar rechten op beide kan doen gelden. Het argument in verband met de normale pensioenleeftijd heeft geen basis meer, ongeacht overigens de pertinentie ervan.

B.5. De man die het gewaarborgd inkomen voor bejaarden niet kan genieten kan echter wel aanspraak maken op een bestaansminimum dat ingesteld is bij de wet van 7 augustus 1974. De uitkeringen waarin die wet in artikel 2 voorziet, zijn op tal van punten soortgelijk met die welke zijn

vastgesteld in artikel 2 van de wet van 1 april 1969. Maar niettemin zijn de door die bepalingen beoogde situaties niet identiek en is, wat de samenwonenden betreft, het stelsel van de wet van 1969 voordeliger dan dat van de wet van 1974; bovendien is de wijze van berekening van de bestaansmiddelen die in aanmerking worden genomen voor de toekenning van elk van de twee uitkeringen verschillend, met name wat de buiten rekening gestelde bedragen van de inkomsten betreft waarover de uitkeringsgerechtigden beschikken; tenslotte worden jaarlijks herwaarderingscoëfficiënten op de bedragen van het bestaansminimum toegepast die niet op het gewaarborgd inkomen voor bejaarden worden toegepast.

B.6.1. De Ministerraad stelt dat wegens de « nasleep van het verleden », die in het nadeel werkt van de vrouwen, het geenszins in tegenspraak is met het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen bepaalde verschillen te behouden ten gunste van de vrouwen gedurende de tijd die, volgens een redelijke beoordeling, noodzakelijk zal zijn om de handicaps weg te werken waarvan zij hebben geleden.

B.6.2. Weliswaar kan worden aanvaard dat in bepaalde omstandigheden ongelijkheden niet onbestaanbaar zijn met het gelijkheidsbeginsel en het discriminatieverbod, indien zij er juist toe strekken een bestaande ongelijkheid te verhelpen. Toch moeten dergelijke corrigerende ongelijkheden, om bestaanbaar te zijn met het gelijkheidsbeginsel en het discriminatieverbod, slechts in die gevallen worden toegepast waarin een kennelijke ongelijkheid blijkt, moet het verdwijnen van die ongelijkheid door de wetgever als een te bevorderen doelstelling worden aangewezen, moeten de maatregelen van tijdelijke aard zijn en verdwijnen wanneer het door de wetgever beoogde doel eenmaal is bereikt, en moeten zij niet onnodig andermans rechten beperken. Het komt de hoven en rechtbanken, de Raad van State en het Arbitragehof toe, al naar het geval, dergelijke maatregelen aan de voormelde voorwaarden te toetsen.

De Ministerraad houdt het evenwel bij een globale vergelijking van de situatie van de mannen en die van de vrouwen en blijft in gebreke aan te tonen in hoeverre de bestreden maatregel ertoe bijdraagt een handicap te verminderen indien *in concreto* wordt uitgegaan van een man en een vrouw tussen 60 en 65 jaar oud en zonder middelen van bestaan.

B.6.3. Indien een man en een vrouw die zich in dezelfde situatie bevinden wat leeftijd, behoeften en bestaansmiddelen betreft, recht zouden hebben op strikt gelijkwaardige hulp, maar

krachtens twee onderscheiden wetten betreffende, de ene heel de bevolking, de andere slechts de bejaarden, dan zouden die man en die vrouw op verschillende maar niet ongelijke wijze worden behandeld. Daartegenover staat dat wanneer, zoals de in het geding zijnde wet toestaat, een persoon recht heeft op middelen van bestaan die meer of minder omvangrijk zijn naargelang die persoon een man dan wel een vrouw is, waarbij al het andere gelijk is, het Hof noodzakelijkerwijze een schending van de artikelen 6 en *6bis* van de Grondwet door een discriminatie op grond van geslacht moet vaststellen.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 1, § 1, van de wet van 1 april 1969 tot instelling van een gewaarborgd inkomen voor bejaarden schendt de artikelen 6 en *6bis* van de Grondwet, in zoverre krachtens dat artikel vrouwen van ten minste 60 jaar aanspraak kunnen maken op het gewaarborgd inkomen, terwijl mannen van 60 tot 65 jaar dat niet kunnen.

Aldus uitgesproken in het Frans en het Nederlands, conform artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 27 januari 1994.

De griffier,

De voorzitter,

H. Van der Zwalmen

M. Melchior